

INOVACIJE U OBRAZOVANJU KAO PREDUSLOV KVALITETNOG OBRAZOVNOG SISTEMA I RAZVOJA ZEMLJE

INOVATIONS IN EDUCATION AS A PRECONDITION OF QUALITY EDUCATIONAL SYSTEM AND COUNTRY DEVELOPEMENT

Aida Zolota

Fakultet za menadžment i poslovnu ekonomiju, Travnik, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

U mozaiku bh. problema, obrazovni sistem je samo jedan od segmenata. Kada se analizira stanje obrazovnog sistema u BiH, jasno je da je situacija loša. Nesaradnja obrazovnih institucija i privrede ima za posljedicu diplomirane studente nespemne za ono što ih čeka na konkretnim poslovima i poslodavce nezadovoljne praktičnim znanjima/sposobnostima istih. I dalje se u nastavnom procesu odgovara samo na pitanje -šta treba naučiti. Pitanje - zašto nešto treba učiti i dalje je bez odgovora ili bolje rečeno, bez kvalitetnog odgovora. Nedovoljno je entuzijazma kod nastavnika, nedovoljno motivacije kod učenika/studenata, neadekvatni su nastavni planovi i programi, a socio-ekonomsko okruženje promovise neke druge „vrijednosti“.

Da bi se riješili navedeni problemi obrazovnog sistema u BiH potrebno je:

- izvršiti opsežno istraživanje o tome šta, odnosno, kakve sposobnosti poslodavci očekuju od potencijalnih zaposlenika,
- planirati i dodijeliti značajna sredstva iz budžeta za investiranje u obrazovni sistem,
- znatno poboljšati nastavne planove i programe kako bi se eliminisalo nepotrebno gradivo i uvele hitno potrebne novine,
- podsticati kreativnost i inovativnost u nastavi,
- donijeti jedinstven zakon o visokom obrazovanju na nivou BiH...

Međutim, treba imati u vidu i to da, čak i da/kada se ispuni sve prethodno navedeno, uspjeh neće biti potpun sve dok nastavnik ne bude samo predavač, samo neko ko govori o nekoj oblasti, već neko ko motivira učenike/studente da samostalno istražuju i stiču nova znanja i tako postaju bolji kao pojedinci i istovremeno doprinose razvoju društva u cjelini.

U odnosu nastavnik - student, ne treba da bude odnos nadređeni-podređeni, već odnos: osoba koja želi prenijeti znanje - osoba koja želi steći znanje. Osim toga, često se zaboravlja sljedeće - svaki predmet je zanimljiv, ako je način na koji nastavnik predaje zanimljiv, svaki predmet je razumljiv, ako je način na koji nastavnik objašnjava razumljiv i svaki učenik/student će učiti ako vidi/razumije cilj i svrhu svog učenja.

Dobar obrazovni sistem je preduslov razvoja zemlje. Dokazi navedenog su više nego očigledni. Dovoljno je samo pogledati kakve obrazovne sisteme imaju najrazvijenije zemlje svijeta.

Ključne riječi: obrazovni sistem, znanje, sposobnosti, nastavnici, kreativnost, inovativnost, motivacija.

ABSTRACT

Educational system is only one of the segments in the mosaic of problems in Bosnia and Herzegovina. When you analyze the educational system it is very clear that the situation is bad. Non-cooperation of educational institutions and the economy has resulted in graduates unprepared for what awaits them on specific jobs and employers dissatisfied with practical knowledge / skills of the employees.

We are still in the learning process in which we have only answers to the question-what should be learned. Question - why something needs to be learned has still no response or better, has no relevant answers. There is not enough teacher's enthusiasm, students are not enough motivated, curriculms are inadequate and social – economic environment promotes some other „values“.

In order to solve these problems in Bosnia and Herzegovina it is necessary to:

- do extensive research about what knowledge/abilities employers expect from potential employees to have,
- plan and allocate resources in the budget for investing in educational system,
- significantly improve curricula in order to eliminate unnecessary material and make necessary changes,
- support creativity and inovations in teaching and education,
- bring uniform law on higher education at the state level...

However, we should bear in mind that even if/when they fulfill all the above, success will not be complete until the teacher is not only a teacher, just someone who talks about a field, but someone who motivates pupils/students to explore and acquire new skills and become better as individuals and at the same time contribute to the development of society as a whole.

The relationship between teacher-student, does not need to be a superior-subordinate relationship, but a relationship: a person who wants to transfer knowledge- a person wishing to acquire the knowledge.

Besides, it is very often forgotten that: every subject is interesting if the way of teaching is interesting, every subject is understandable if the way of explaining is understandable, every pupil/student wants to learn if he/she sees and knows the goal and purpose of learning.

Good educational system is precondition of country development. Proves for that are more than obvious. It is enough just to see what kind of educational systems have the most developed countries in the world.

Key words: educational system, knowledge, abilities, teachers, creativity, innovation, motivation.

UVOD

Prije samo nekoliko decenija da bi slušali nekog nastavnika/predavača trebali ste otići tamo gdje navedeni predaje kako biste čuli ono o čemu govori i kako biste nešto naučili. Danas to više nije tako. Savremene informacione tehnologije omogućavaju da npr. u BiH slušate predavanje koje profesor iz Njemačke drži na nekom univerzitetu u SAD-u.

Međutim, nešto je još uvijek isto – isto kao prije par decenija, isto kao prije par stotina godina ili prije par hiljada godina. Još uvijek treba da kod neke osobe postoji želja da nešto nauči, da traži nova saznanja, da sluša nekog nastavnika/predavača. Istina, danas je način traženja znanja lakši, ali se nekako čini da je želje za znanjem sve manje.

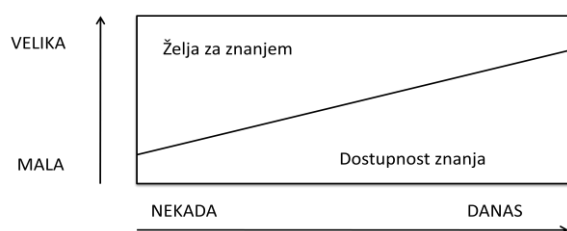
Postavlja se pitanje zašto je to tako? Zašto nedostaje motivacije za sticanjem znanja, za istraživanjem? Koja to nastavna umijeća treba imati nastavnik da bi uspio pridobiti pažnju učenika/studenata?

Predmet istraživanja ovog rada je upravo gore navedeno. Korištene su metode analize, sinteze, komparacije, anketiranja.

U fokusu rada je odnos nastavnik - učenik, odnosno nastavnik - student. Koja je uloga nastavnika i šta nastavnik kao pojedinac može učiniti kako bi poboljšao svoja nastavna umijeća, odnos prema učenicima i zainteresovao učenike?

DOSTUPNOST ZNANJA

Činjenica je da je danas znanje dostupnije nego ikad ranije. Internet nam omogućava da vrlo brzo saznamo mnogo toga o bilo čemu što nas zanima (ako nas zanima). Odnos dostupnosti znanja i postojanja želje za znanjem nekad i sada prikazan je na slici koja slijedi:

Slika 1. Dostupnost znanja i želja za znanjem

Kao što se može vidjeti na prethodnoj slici, ranije je znanje bilo prilično nedostupno, ali je bila velika želja za znanjem. Danas je situacija obrnuta - znanje je dostupno, ali želje manjka.

Postavlja se pitanje - šta se može uraditi da se navedeno stanje promijeni? I, kako to uraditi u obrazovnom sistemu²⁸ kakav je ovaj u BiH. Poznato je da svaki sistem treba da funkcioniše na principu prikazanom na slici broj 2:

Slika 2. Sistem

Dakle, postoje inputi (ulazi) koji ulaze u proces i output (izlaz) kao rezultat tog procesa. Analizom output-a šalje se informacija povratnom vezom na početak procesa odnosno prema input-ima kako bi se poboljšanjem ili izmjenom input-a ostvarila poboljšanja funkcionisanja sistema, odnosno uradile ispravke ako su potrebne. Upravo ova povratna veza nedostaje u obrazovnom sistemu BiH. Izgleda da niko ne analizira ispravnost pojedinih odluka i propisa nadležnih organa, adekvatnost nastavnih planova i programa, niti pokušava riješiti problem nesaradnje obrazovnih institucija i privrede... Važnost ulaganja u inovativnost i kreativnost nastave, entuzijizam nastavnika i motiviranost učenika/studenata da se i ne spominje.

Osnovni problemi obrazovnog sistema BiH su, dakle, sljedeći:

- nepostojanje jedinstvenog zakona o obrazovanju (obrazovanje na kantonalnom nivou),
- premalo novca iz budžeta se izdvaja za investiranje u obrazovni sistem,
- nastavni planovi i programi nisu usklađeni sa potrebama tržišta,
- nedovoljno entuzijazma kod nastavnika,
- nedovoljno motivacije kod učenika/studenata...

Pojedinačni (različiti) zakonski propisi od kantona do kantona stvaraju mnoge probleme i brojna odstupanja; iz budžeta se ne izdava ni blizu koliko je potrebno za poboljšanje obrazovnog sistema iako je ulaganje u obrazovanje najisplativija investicija, a nastavni planovi i programi su uglavnom bazirani na stjecanju teoretskog znanja. Kao "vrh ledenog brijega" je to što,

²⁸Obrazovni sistem je sistem, a pod sistemom se, prema Bertalanffy-u, podrazumijeva „kompleks elemenata koji se nalaze u interakciji i na koje se mogu primijeniti određeni sistemski zakoni“.

usljed prethodno navedenog i opće situacije u društvu, nema dovoljno entuzijazma kod nastavnika niti dovoljno motivacije kod učenika/studenata.

Da bi se riješili navedeni problemi obrazovnog sistema u BiH potrebno je:

- izvršiti opsežno istraživanje o tome šta, odnosno, kakve sposobnosti poslodavci očekuju od potencijalnih zaposlenika,
- planirati i dodijeliti značajna sredstva iz budžeta za investiranje u obrazovni sistem,
- znatno poboljšati nastavne planove i programe kako bi se eliminisalo nepotrebno gradivo i uvele hitno potrebne novine,
- podsticati kreativnost i inovativnost u nastavi,
- donijeti jedinstven zakon o visokom obrazovanju na nivou BiH...

Nastavnik kao pojedinac ne može riješiti gore navedene probleme. Ali, ono što može svaki nastavnik je da radi na poboljšanju svojih nastavnih umijeća i svom entuzijazmu.

NASTAVNA UMIJEĆA

Pod temeljnim nastavnim umijećima se podrazumijeva sljedeće:²⁹

Planiranje i priprema: umijeća potrebna za odabir predviđenih pedagoških ciljeva i rezultata i načina kako ih najlakše postići.

Izvedba nastavnog sata: umijeća potrebna za uspješno uključivanje učenika u učenje, posebno u odnosu na kakvoću pouke.

Vođenje i tok nastavnog sata: umijeća potrebna za organizaciju aktivnosti za vrijeme nastave kojima se održava učenička pažnja, zanimanje i učestvovanje.

Razredni ugođaj: umijeća potrebna da bi se razvili i održali motivacija i pozitivan učenički odnos prema nastavi.

Disciplina: umijeća potrebna da se održi red te da se riješe problemi učeničkog neposluha.

Ocjenjivanje učeničkog napretka: umijeća potrebna da se ocijeni učenički napredak, a koja uključuju formativno (pomaže učeničkom razvitku) i sumativno (evidentira postignuća) ocjenjivanje.

Osvrt i procjena vlastitog rada: umijeća potrebna da se vrši procjena o vlastitog nastavi kako bi se poboljšala.

Naravno, jasno je da gore spomenuta nastavna umijeća nisu konstanta, da umijeća iz jednog područja utiču na druga i da tokom vremena nastavnik može, ako se trudi, mnogo poboljšati svoja nastavna umijeća, a samim tim i utjecati na angažman i rezultate svojih učenika/studenata. Prema Perrott-u poboljšanje nastavnih umijeća se realizuje kroz tri faze:³⁰

Kognitivna faza – mora se shvatiti, posmatranjem i proučavanjem, što je umijeće, uočiti elemente umijeća i njihov slijed, spoznati svrhu umijeća i znati kako će ona poboljšati vašu nastavu.

Praksa – najčešće razredna, ali ponekad u kontrolisanim uvjetima dijelom izobrazbe kojom se uvježbava određeno umijeće.

Faza povratnih informacija – omogućava nastavniku da poboljša određeno umijeće tako da prosudi o njegovoj razmjernoj uspješnosti. Povratne obavijesti mogu obuhvatiti dojam o uspješnosti, adekvatne povratne obavijesti nekog posmatrača, upotrebu audio-vizuelnih snimki ili sistemski prikupljene podatke od učenika o nastavnikovom radu, ponašanju ili mišljenjima. Treća faza se spaja s prvom kao dio trajnog usavršavanja umijeća.

²⁹ “Temeljna nastavna umijeća“, preuzeto sasajt.com.hr/naslovnica/wp-content/.../12/Razvoj-nastavnih-umijeća.doc

³⁰ “Temeljna nastavna umijeća“, preuzeto sasajt.com.hr/naslovnica/wp-content/.../12/Razvoj-nastavnih-umijeća.doc

Kada se govori o procjeni vlastitog rada treba napomenuti da se to može raditi na dva osnovna načina:³¹

- *refleksivno poučavanje* - kritičko promišljanje o vlastitom radu u nastavi i potrebno ga je poticati kao dio svakodnevnog rada nastavnika
- samostalno ili unutar nekog akcijskog istraživanja tj. formalnog programa istraživanja

Veoma važno je naglasiti značaj procjene vlastitog rada, bez obzira koji od načina procjene da se odabere. Najbolje je kombinirati refleksivno poučavanje sa još nekim formalnim programom istraživanja. I, kao i u svemu ostalom, tako i kad su u pitanju nastavna umijeća, da bi se poboljšala potrebno je prvo ustanoviti koja od nastavnih umijeća treba usavršiti i kako to učiniti na najbolji način.

REZULTATI ANKETE

S ciljem prikupljanja podataka o odnosu nastavnika prema učenicima urađena je anketa.

Anketirano je 364 učenika:³²

- 52 učenika – V razreda
- 93 učenika – VII razreda
- 37 učenika – VIII razreda
- 35 učenika – IX razreda
- 57 učenika - III razreda srednje škole

Dobijeni odgovori su grupisani u dvije kategorije: "učenicima se najviše sviđa" i "učenicima se ne sviđa". Ono što učenici očekuju od nastavnika, odnosno postupci

koji im se sviđaju su dosta slični, dok su kod postupaka koji im se ne sviđaju identifikovali mnogo različitih postupaka (problema). Može se primjetiti da su učenici devetog razreda identifikovali najviše problema (vidjeti Tabelu 1.).

Tabela 1. Postupci koji se ne sviđaju učenicima

RAZRED	BROJ POSTUPAKA
V	22
VII	25
VIII	35
IX	39

Rezultati istraživanja o tome šta se učenicima ne sviđa u odnosu nastavnika prema njima predstavljeni su u tabeli broj 2:

Tabela 2. Rezultati ankete

RAZRED	UČENICIMA SE NE SVIĐA:
V	kad su nastavnici strogi (55 % učenika) kad loše objašnjavaju kad su ljuti
VII	nastavnici su strogi (46 % učenika) nepravedno ocjenjuju
VIII	nastavnici nepravedno ocjenjuju (57 % učenika) favorizuju pojedine učenike nastavnici su strogi
IX	favoriziranje pojedinih učenika nepravedno ocjenjivanje ocjenjivanje nediscipline

³¹ Prezentacija: "Temeljna nastavna umijeća", slajd 45, preuzeta sa www.azoo.hr/images/razno/pov1_umjea.ppt

³² Osim učenika osnovne i srednje škole, anketirani su i studenti i oni koji su diplomirali, te su obavljani brojni razgovori s nastavnicima radi što bolje razumijevanja ove problematike. S obzirom da se mišljenje učenika o nekom predmetu i učenju formira uglavnom u osnovnoj školi i da se kasnije veoma teško mijenja, fokus ovog rada su upravo rezultati ankete učenika osnovne škole.

O tome šta im se sviđa, odnosno kako bi željeli da se nastavnici ponašaju, naveli su sljedeće:

Tabela 3. Rezultati ankete

RAZRED	UČENICIMA SE NAJVIŠE SVIĐA:
V	dobro objašnjavanje zanimljivo predavanje smisao za humor
VII	dobro objašnjavanje smisao za humor pravednost.
VIII	smisao za humor pravedno ocjenjivanje
IX	smisao za humor zanimljiva nastava pravednost dobro objašnjavanje

Tabela 4. Rezultati ankete (srednja škola)

RAZRED	UČENICIMA SE NE SVIĐA:
III	favoriziranje pojedinih učenika nepravedno ocjenjivanje prenošenje nervoze na učenike

Tabela 5. Rezultati ankete (srednja škola)

RAZRED	UČENICIMA SE NAJVIŠE SVIĐA:
III	prijateljski odnos razumijevanje trude se da objasne

Kao što se može vidjeti iz rezultata ankete učenici su često zamjerali način ocjenjivanja. Ocjenjivanje može biti subjektivno i objektivno. I jedan i drugi

način imaju i prednosti i nedostatke. Učenike osnovnih škola često se ocjenjuje na subjektivan način.

Nedostaci subjektivnog načina ocjenjivanja:³³

- faktori koji djeluju pri oblikovanju odgovora učenika na ispitu,
- faktori koji ovise o nastavniku kao mjernom instrumentu, i
- faktori koji ovise o tehnici ispitivanja i ocjenjivanja.

a) Faktori koji sudjeluju pri oblikovanju odgovora učenika na ispitu:

- nedovoljna jasnoća i neodređenost odgovora učenika,
- verbalne mogućnosti učenika,
- mogućnost opažanja i vještog korištenja percipiranim podacima,
- emocionalna otpornost.

b) Faktori koji ovise o nastavniku kao mjernom instrumentu

- osobna jednadžba nastavnika – tendencija neopravdanog podizanja ili spuštanja kriterija procjenjivanja (“strogi” i “blagi” nastavnici);
- halo-efekat – tendencija nastavnika da znanja učenika procjenjuje ili saglasno svom općem stavu i mišljenju koje je prije toga oblikovao o učeniku ili se pri donošenju ocjene povodi za mišljenjima koje su o znanjima tog učenika dali drugi nastavnici;
- logička pogreška – kada nastavnik misli da su neke karakteristike koje procjenjuje logički povezane, pa ih i jednako procjenjuje;
- pogreška sredine – značajno različita znanja nastavnik procjenjuje pretežno srednjim ocjenama
- pogreška diferencijacije – nastojanja nastavnika da znanja učenika razlikuje

³³Prezentacija. „Procjenjivanje i mjerenje znanja“, Lozena Ivanov, preuzeta sa <http://www.unizd.hr>

pretjerano i neopravdano (više od 5 ocjena)

- *pogreška kontrasta* – kada nastavnik kriterij ocjenjivanja oblikuje prema prethodno ispitanim učenicima
- *tendencija prilagođavanja kriterija ocjenjivanja kvaliteti grupe* – kada nastavnik npr. podiže kriterij u “boljim” razredima.

c) Faktori koji ovise o tehnicima ispitivanja i ocjenjivanja:

- *na usmenim ispitima* – može biti sve što je navedeno, a također će ocjena ovisiti i o tome:
 - da li je nastavnik pasivan ili aktivan tip,
 - da li postavlja sugestivna pitanja ili ne,
 - trajanju ispita, itd.
- *na pismenim ispitima* – moguće pogreške kao i kod usmenog ispitivanja, ali se izbjegava dio faktora koji ovise o učeniku, a moguće je i sve učenike staviti pred jednake zadatke.

Prednosti subjektivnog načina ocjenjivanja:

- lakše uočiti kvalitativne razlike u znanjima,
- nastavnik je fleksibilan – ispitne zahtjeve može upravljati prema mogućnostima reagiranja učenika
- odgojni rad.

Kako će nastavnik ocijeniti učenika/studenta zavisi od mnogo faktora. Ali bez obzira na brojne i opravdane kritike ocjenjivanja ono ipak ima svoju vrlo značajnu svrhu,³⁴ a na nastavniku je da usavršava svoja nastavna umijeća, među kojima je naravno i ocjenjivanje.

KAKVOG NASTAVNIKA ŽELE UČENICI/STUDENTI?

Kad je riječ o osobinama/postupcima nastavnika koji se sviđaju učenicima

zanimljivo je napomenuti da se konstantno dolazi do gotovo identičnih odgovora (iako su istraživanja rađena u različitim vremenima, različitim školama, različitim okolnostima...) - jednostavno djeca znaju kakvog nastavnika žele.

Npr. istraživanjem koje je radio Hajget utvrđeno je da učenici kod nastavnika posebno cijene sljedeće:³⁵

- da poznaje predmet koji predaje,
- da je sposoban da povezuje predmete s drugim predmetima,
- da voli djecu,
- da poznaje razvojne probleme djece,
- da zna više od prosječnih ljudi, da je svestran i dovitljiv,
- da ima smisla za humor,
- da ima jaku volju,
- da razvija pozitivne međuljudske odnose, da je suptilan i ljubazan,
- da vjeruje svojim učenicima,
- da cijeni neobične ideje,
- da dozvoljava i potiče samoinicijativu.

Đorđević je radio istraživanje na istu temu i došao do sljedećih rezultata:³⁶

- duhovitost, odmjerenaost i staloženost,
- ozbiljnost, odmjerenaost, prijatnosti i ljubaznost,
- kulturno ponašanje, otvorenost i snalažljivost,
- pažljivost, saosjećajnost i spremnost za praštanje,
- pristupačnost, skromnost i da se lahko ne ljuti,
- upornost, odmjerenaost, radinost i iskrenost,
- zanimljivost i duhovitost u izlaganju,
- ne prekida učenike kada odgovaraju, ne čita iz knjiga prilikom predavanja,
- pravilno ocjenjuje, često ispituje učenike,

³⁴Povratna informacija, motivacijska svrha, vrednovanje i selekcija.

³⁵„Motivacija u nastavi i kreativni rad studenata i učenika, Hašim Muminović, preuzeto sa <http://www.ac-see.org/documents/4.pdf>

³⁶Ibidem

- blago ocjenjuje, javno daje ocjenu te dozvoljava učenicima da se koncentriraju.

Jasno je da se od nastavnika očekuje mnogo. Ipak je nastavnik, ako ne najvažniji, onda sigurno jedan od najvažnijih faktora motivacije u nastavi. Posebno je to danas slučaj kad pažnju učenika okupiraju brojne druge stvari. Može se reći da profil savremenog nastavnika koji će uspješno odgovoriti na pitanja aktuelne nastave sadrži sljedeće elemente:³⁷

1. razvijene opće sposobnosti,
2. razvijene specifične sposobnosti,
3. posjedovanje općeg obrazovanja,
4. posjedovanje dobrog stručnog obrazovanja,
5. pedagoško-psihološko obrazovanje,
6. didaktičko-metodičko obrazovanje,
7. fizičko i mentalno zdravlje, emocionalna zrelost i stabilnost,
8. ljubav prema djeci i mladima,
9. pozitivne osobine ličnosti (humanizam, otvorenost duha, altruizam, društvenost, moralni kvaliteti, odgovornost, dosjetljivost, radinost, kreativnost).

Pojednostavljeno rečeno, prototip modernog nastavnika/profesora ima sljedeće karakteristike:³⁸

- poštuje osnove potrebe učenika (njihovo mišljenje i stav),
- pomaže i motivira učenike na rad u skladu s njihovim mogućnostima i sposobnostima,
- objektivan je pri ocjenjivanju,
- prihvaća nove metode i pedagoške standarde,
- predavanja su mu zanimljiva, i
- potiče na dijalog i razmišljanje.

INOVATIVNOST, KREATIVNOST I MOTIVACIJA U NASTAVI

Analizom odgovora učenika vrlo brzo se uočava da skoro svi učenici žele da nastava bude zanimljivija. Mnogi uslovi održavanja nastave su se promijenili, ali i dalje često u nastavnom procesu nedostaje inovativnosti, kreativnosti i motivacije; pitanje je zašto?

Tako npr., u svom radu o inovacijama u obrazovanju, autori navode da “sadašnja organizacija nastave nije modelovana kao cjelovit saznavni sistem. Po pravilu izostaje povratna informacija. (...) Povratna informacija treba da prati svaki korak odvijanja nastavnog procesa što usadašnjoj praksi nije slučaj. (...) Informaciona tehnologija u obrazovanju pruža mogućnosti za upotrebu novih nastavnih metoda i novu organizaciju nastave čime bi se nedostaci tradicionalne nastave mogli svesti u granice tolerancije. Klasične učionice i oblici rada se ne izbacuju nego se dodaje nova tehnologija koja integriše pozitivne elemente tradicionalne tehnologije mijenjajući položaj učenika i nastavnika u namjeri da se poveća aktivno učešće učenika i stalno praćenje njegovog napredovanja. Korištenjem multimedijalnih softvera moguće je pripremiti i realizovati nastavu u skladu sa individualnim sposobnostima i predznanjima učenika. Takođe, nastava postaje očiglednija, dinamičnija, povećava se unutrašnja i spoljašnja motivacija učenika, a znanja učenika postaju trajnija.³⁹Treba, dakle, maksimalno iskoristiti mogućnosti koje pruža danas dostupna tehnologija, ali i imati u vidu da nije dovoljno samo mijenjati tehnologiju već se inovacije trebaju dešavati u svim elementima nastave. Mogućnosti koje nudi savremena tehnologija treba iskoristiti kao faktor

³⁷ „Motivacija u nastavi i kreativni rad studenata i učenika, Hašim Muminović, preuzeto sa <http://www.ac-see.org/documents/4.pdf>

³⁸ „Kvalitetni profesori kao osnova kvalitetne škole“, Erik Lukšić, preuzeto sa www.unizd.hr

³⁹ „Upravljanje inovacijama u obrazovanju“, Mandić, D., Lalić, N., Bander, V., preuzeto sa <http://www.pfb.unssa.rs.ba/Casopis/Broj910/24MandicLalicBandjur.pdf>

motivacije tokom nastave jer “bez motivacije tokom nastave, odnosno motivacije njenih neposrednih učesnika, nema valjanog odgojno-obrazovnog učinka”.⁴⁰ Brojni su faktori koji utiču na motivaciju u nastavi, a samo neki od njih su:⁴¹

- psiho-fizička struktura studenta i učenika,
- karakteristike nastavnika,
- karakteristike nastavnog sadržaja (kurikulum),
- nastavna tehnologija,
- socio-kulturni uvjeti i okruženje.

Najvažniji utjecaj na učenikovu motivaciju u razredu ima sljedeće:

- *unutrašnja motivacija*- učenikova znatiželja, uči za sebe, *radi sebe*,
- *vanjska motivacija*- aktivnosti kao sredstvo postizanja nekog cilja izvan same aktivnosti,
- učenikovo očekivanje (ne)uspjeha, i
- važno je da nastavnik ima visoka očekivanja od učenika- *realna*, ali izazovna.

Postavlja se pitanje kakav je to pojedinac koji je dobro motiviran, koje su njegove osobine? Prema istraživanjima R. Kvaščeva osobine dobro motiviranog pojedinca su:⁴²

- razvijenost snažne motivacije za učenje,
- dobro integrirana ličnost,
- samouvjerenost, emocionalna stabilnost, samokontrola, nezavisnost,
- razvijene karakterne osobine i snažan super ego,
- sklonost riziku i tolerancija na frustraciju,
- ovladavanje metodama i tehnikama učenja.

Kada se govori o inovativnosti treba napomenuti da bez kreativnosti nema inovativnosti i da se omogućavanjem učenicima/studentima da pokažu svoju kreativnost povećava motivacija u nastavi.

Osim toga, ponekad se zaboravlja da nije dovoljno samo pridobiti pažnju učenika/studenata na nastavi već im treba pomoći da shvate važnost načina na koji provode svoje slobodno vrijeme i koliki utjecaj na njihov život ima i može imati upravo način na koji provode slobodno vrijeme. Svakako da treba istaći i to da je korisno provođenje slobodnog vremena „svojevrсна preventiva nastanku brojnih neprihvatljivih ponašanja, koje se impliciraju, upravo u neorganiziranom slobodnom vremenu”⁴³. Jedan od važnih zadataka nastavnika je, naravno, i to da skrene učenicima/studentima pažnju na to kako odluke/izbori koje sami donose/prave oblikuju njihov život.

ZAKLJUČAK

U mozaiku bh. problema, obrazovni sistem je samo jedan od segmenata.

Osnovni problemi obrazovnog sistema BiH su, dakle, sljedeći:

- nepostojanje jedinstvenog zakona o obrazovanju (obrazovanje na kantonalnom nivou),
- premalo novca iz budžeta se izdvaja za investiranje u obrazovni sistem,
- nastavni planovi i programi nisu usklađeni sa potrebama tržišta,
- nedovoljno entuzijazma kod nastavnika,
- nedovoljno motivacije kod učenika/studenata...

⁴⁰ „Motivacija u nastavi i kreativni rad studenata i učenika, Hašim Muminović, preuzeto sa <http://www.ac-see.org/documents/4.pdf>

⁴¹ *Ibidem*

⁴² *Ibidem*

⁴³ Žilić, S., Košta, T., (2009). Učitelj-kreator izvannastavnih aktivnosti“, *Magistra Iadertina* ,(4), 4: 160-161.

Da bi se riješili navedeni problemi obrazovnog sistema u BiH potrebno je:

- izvršiti opsežno istraživanje o tome šta, odnosno, kakve sposobnosti poslodavci očekuju od potencijalnih zaposlenika,
- planirati i dodijeliti značajna sredstva iz budžeta za investiranje u obrazovni sistem,
- znatno poboljšati nastavne planove i programe kako bi se eliminisalo nepotrebno gradivo i uvele hitno potrebne novine,
- podsticati kreativnost i inovativnost u nastavi,
- donijeti jedinstven zakon o visokom obrazovanju na nivou BiH...

Nastavnik kao pojedinac ne može riješiti gore navedene probleme. Ali, ono što može svaki nastavnik je da radi na poboljšanju svojih nastavnih umijeća i svom entuzijazmu. Pod nastavnim umijećima se podrazumijeva: *planiranje i priprema, izvođenje nastavnog sata, vođenje i tok nastavnog sata, razredni ugođaj, disciplina, ocjenjivanje učeničkog napretka, osvrt i procjena vlastitog rada.*

Učenici/studenti žele nastavnika koji:

- poštuje osnove potrebe učenika (njihovo mišljenje i stav),
- pomaže i motivira učenike na rad u skladu s njihovim mogućnostima i sposobnostima,
- objektivan je pri ocjenjivanju,
- prihvaća nove metode i pedagoške standarde,
- predavanja su mu zanimljiva, i
- potiče na dijalog i razmišljanje, što je potvrdilo i istraživanje sprovedeno u svrhu pisanja ovog rada.

U odnosu nastavnik – učenik/student, ne treba da bude odnos nadređeni - podređeni, već odnos: osoba koja želi prenijeti znanje - osoba koja želi steći znanje. Osim toga, često se zaboravlja sljedeće - svaki predmet je zanimljiv, ako je način na koji nastavnik predaje zanimljiv, svaki predmet je

razumljiv, ako je način na koji nastavnik objašnjava razumljiv i svaki učenik/student će učiti ako vidi/razumije cilj i svrhu svog učenja.

Dobar obrazovni sistem je preduslov razvoja zemlje. Dokazi navedenog su više nego očigledni. Dovoljno je samo pogledati kakve obrazovne sisteme imaju najrazvijenije zemlje svijeta.

LITERATURA

[1] „Kvalitetni profesori kao osnova kvalitetne škole“, Erik Lukšić, preuzeto sa www.unizd.hr

[2] „Motivacija u nastavi i kreativni rad studenata i učenika, Hašim Muminović, preuzeto sa <http://www.ac-see.org/documents/4.pdf>

[3] Prezentacija. „Procjenjivanje i mjerenje znanja“, Lozena Ivanov, preuzeta sa <http://www.unizd.hr>

[4] “Temeljna nastavna umijeća“, preuzeto sa www.sajt.com.hr/naslovnica/wp-content/.../12/Razvoj-nastavnih-umijeća.doc

[5] „Upravljanje inovacijama u obrazovanju“, Mandić, D., Lalić, N., Banđer, V., preuzeto sa <http://www.pfb.unssa.rs.ba/Casopis/Broj910/24MandicLalicBandjur.pdf>

[6] Žilić, S., Košta, T., (2009). Učitelj-kreator izvannastavnih aktivnosti“, *Magistra Iadertina*, (4), 4: 160-161.